

Nybyggnation i Enköping

Arkeologisk förundersökning, etapp 1

Fornlämning Enköping 68:1 och 68:2

Sankt Ilian 3:1

Enköpings socken och kommun

Uppsala län

Uppland

Anna-Lena Hallgren

Nybyggnation i Enköping

Arkeologisk förundersökning, etapp 1

Fornlämning Enköping 68:1 och 68:2

Sankt Ilian 3:1

Enköpings socken och kommun

Uppsala län

Uppland

Anna-Lena Hallgren

Utgivning och distribution:
Stiftelsen Kulturmiljövård
Stora gatan 41, 722 12 Västerås
Tel: 021-80 62 80
Fax: 021-14 52 20
E-post: info@kmmmd.se

© Stiftelsen Kulturmiljövård 2015

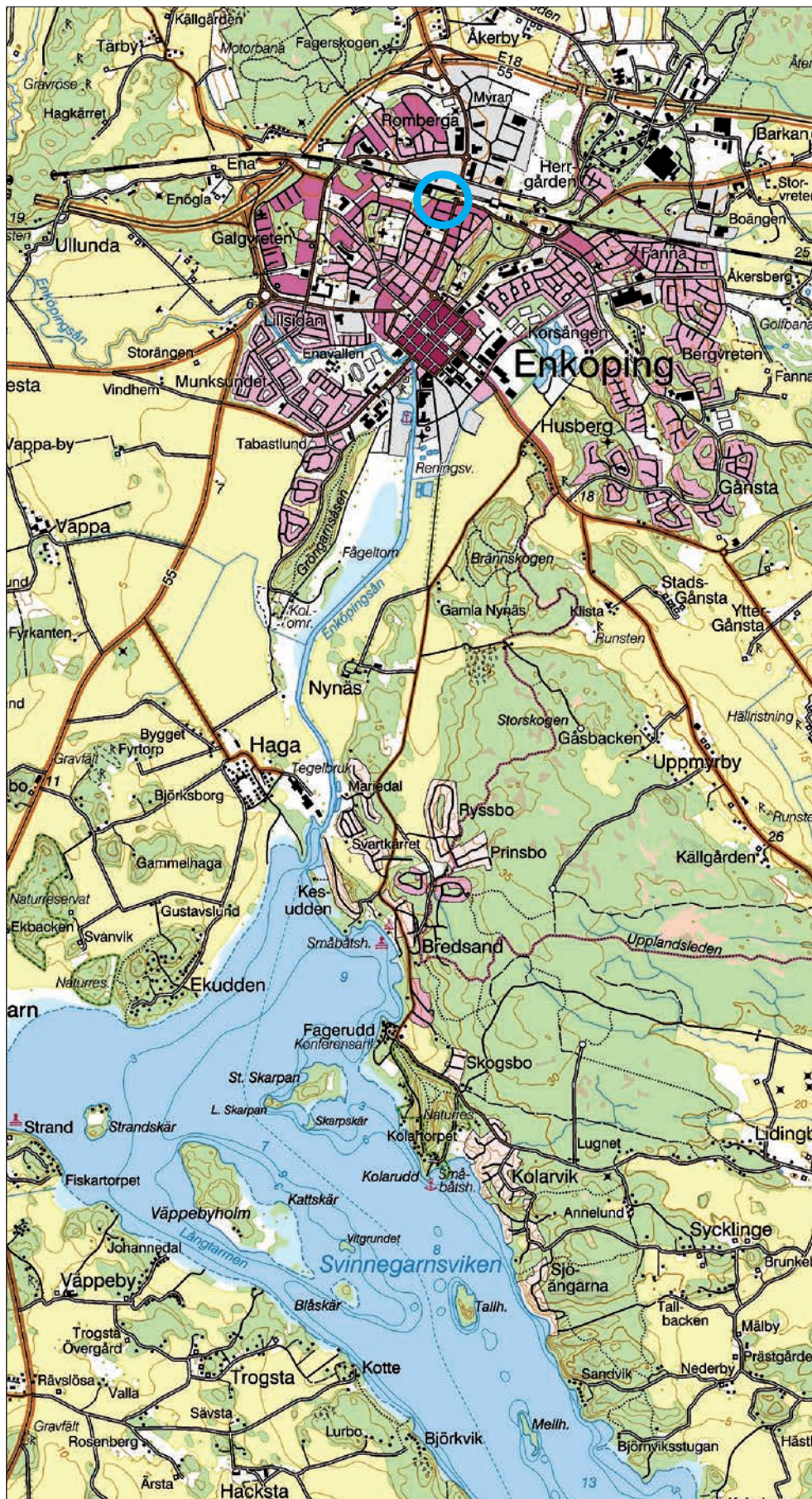
Kartor ur allmänt kartmaterial © Lantmäteriet. Ärende nr MS2012/02954.

ISBN: 978-91-7453-443-6

Tryck: Just Nu, Västerås 2015.

Innehåll

Sammanfattning	5
Inledning.....	7
Bakgrund	8
Undersökningsområdet.....	8
Fornlämningsmiljö	9
Syfte, inriktning och ambitionsnivå	10
Genomförande och metod	10
Dokumentation.....	10
Igenläggning av schakt	10
Avvikelser från undersökningsplanen	10
Resultat	11
Område A.....	11
Område B	11
Område C.....	12
Stenpackningar.....	12
Klumpstenar? i grop och ränna.....	13
Förekomst av brända ben.....	14
Stolphål och grop	14
Område D	14
Kokgropar	14
Område E.....	14
Tegelsatt trädgårdsgång.....	14
Syllsten	14
Tolkning och utvärdering.....	15
Referenser.....	16
Litteratur	16
Otryckta källor.....	16
Tekniska och administrativa uppgifter	17
Bilaga 1. Schakttabell	18
Bilaga 2. Anläggningstabell.....	19

Figur 1. Utdrag ur digitala Terrängkartan. Platsen för den arkeologiska förundersökningen är markerad med en blå ring. Skala 1:50 000.

Sammanfattning

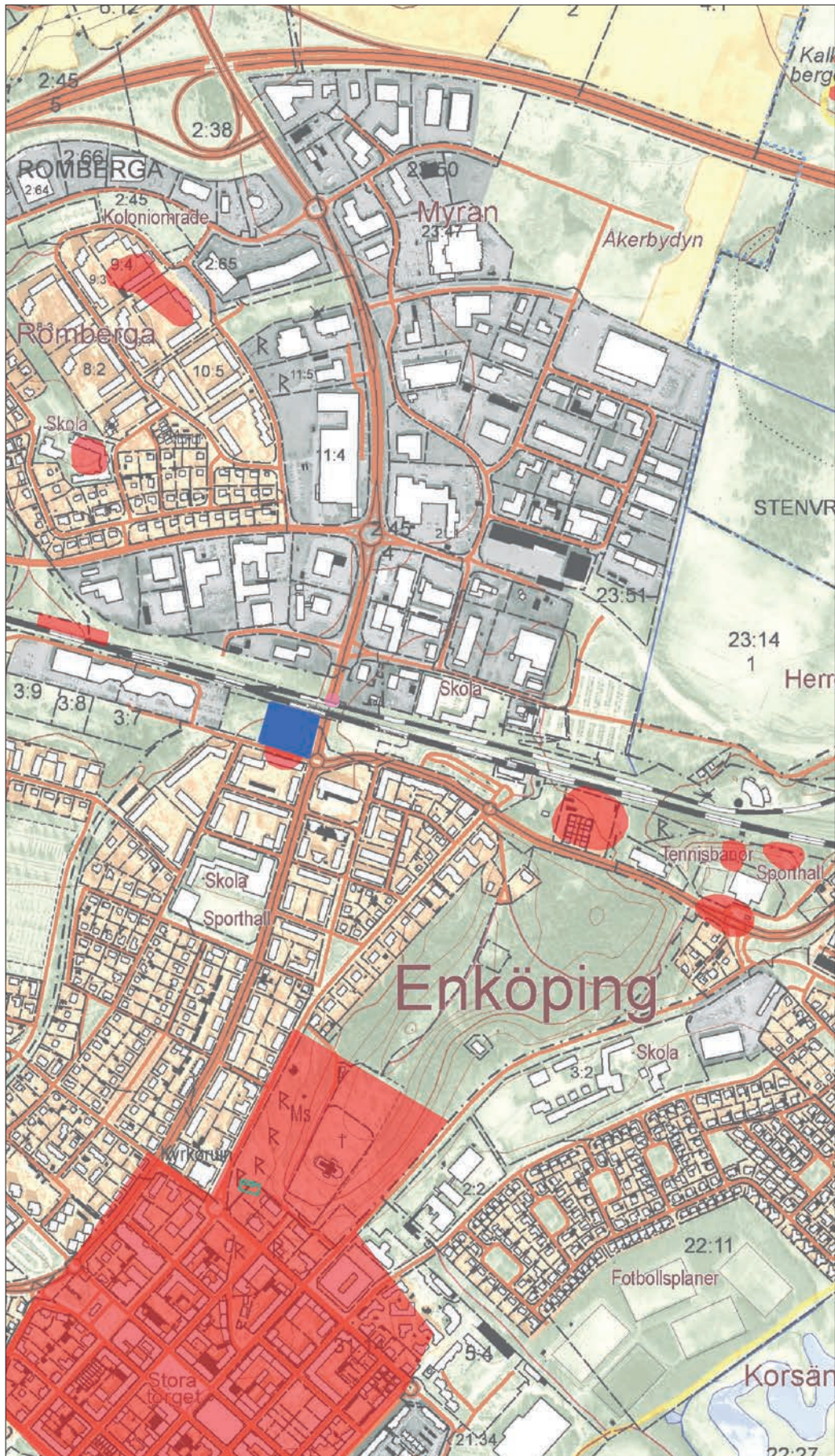
I samband med planerad nybyggnation inom fastigheten Sankt Ilian 3:1 i Enköping genomförde Stiftelsen Kulturmiljövård (KM) en förundersökning etapp 1 under tre dagar i slutet av maj 2015. Syftet med förundersökningen var att avgöra om fornlämningarna Enköping 68:1 och 68:2 har en fortsatt utbredning inom exploateringsområdet, och i så fall avgränsa dessa. De två fornlämningarna utgörs av fyndplatser för brandgravar från äldre järnålder som upptäcktes och undersöktes i samband med vägbygge i början av 1900-talet.

Förundersökningsområdets storlek uppgår till omkring 5 000 m². Vid förundersökningen grävdes sju schakt med en sammanlagd storlek på cirka 450 m². Sammanlagt dokumenterades 23 anläggningar. Dessa utgörs av minst en förhistorisk grav och boplatsanläggningar samt en trädgårdsgång och en syllstensgrund från senare tid. Majoriteten av de förhistoriska anläggningarna återfanns i anslutning till de två registrerade fyndplatserna Enköping 68:1 och 68:2 i östra delen av förundersökningsområdet. Längst i väster fanns dock två kokgropar som föreföll något apart placerade.

Stora delar av områdets centrala del utgörs av en sammanhängande plan yta. Sannolikt har markytan vid något tillfälle jämnats till genom att de övre jordlagren ställvis grävts bort. Detta kunde även konstateras i förundersökningsschakten. Kanske är det förklaringen till avsaknaden av förhistoriska lämningar i områdets centrala del.

Figur 2. På väg ut i den plana, centrala delen av förundersökningsområdet. Här grävs ett djupare provschakt för att säkerställa att den ytligt liggande leran inte är påförd. Fotograferat från sydost av Duncan Alexander.

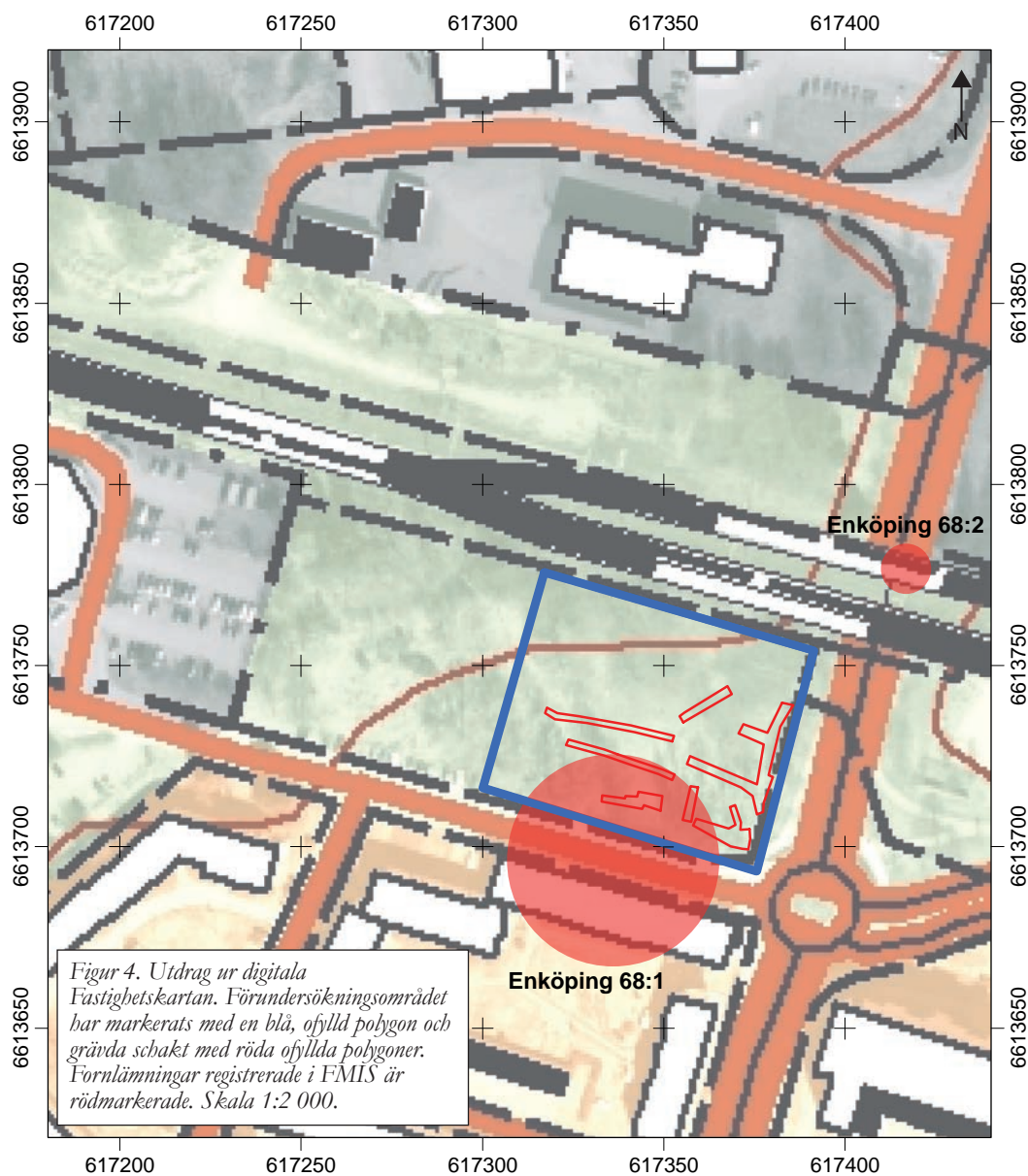

Figur 3. Utdrag ur digitala Fastighetskartan. Platsen för förundersökningsområdet har markerats med en blå, fylld polygon. Fornlämningar registrerade i FMIS är rödmarkerade. Skala 1:10 000.

Inledning

I samband med planerad nybyggnation av en livsmedelsbutik inom fastigheten Sankt Ilian 3:1 i Enköping genomförde Stiftelsen Kulturmiljövård (KM) en förundersökning etapp 2 under tre dagar i slutet av maj 2015. Syftet med förundersökningen var att avgöra om fornlämningarna Enköping 68:1 och 68:2 har en fortsatt utbredning inom exploateringsområdet, och i så fall avgränsa dessa. De två fornlämningarna utgörs av fyndplatser för brandgravar från äldre järnålder som upptäcktes och undersöktes i samband med vägbygge i början av 1900-talet (SHM Inv. 12562).

Beslut i ärendet fattades av Länsstyrelsen i Uppsala län med stöd av 2 kap 13 § i lagen (1988:950) om kulturminnen m m (1st dnr: 431-4432-14, daterat 2015-04-27). Netto Sverige Marknad AB beställde och bekostade förundersökningen.

Bakgrund

Undersökningsområdet

Förundersökningsområdet är beläget nedanför, strax väster om Enköpingsåsen. Stora delar av områdets centrala del utgörs av en sammanhängande plan yta. Sannolikt har markytan vid något tillfälle jämnats till genom att de övre jordlagren ställvis grävts bort. Detta kunde även konstateras i några av förundersökningsschakten. Området höjer sig något mot järnvägen i norr och höjden över havet varierar mellan 23 och 26 meter.

Geologiskt består området av postglacial finsand (SGU Jordartskarta). Vid schaktningen visade det sig dock att schakten inom stora delar av området bottenade i lera. Vegetationen var vid undersökningstillfället tät, framförallt i utefter den norra kanten av området. Detta begränsade till del schaktningen här. I norr var dessutom ett staket uppsatt utefter järnvägen, och vi schaktade aldrig norr om detta.

Figur 5. Schakt 203 från norr. Anna-Lena i bortre delen av schaktet står i närheten av den påträffade brandgraven i schakt 219. Foto från norr av Duncan Alexander.

Fornlämningsmiljö

I samband med bygget av en ny väg och tillhörande vägport under järnvägen 1904 påträffades 6–7 brandgravar i området (fornlämning Enköping 68:1-2, figur 4). På en schematisk skiss som upprättades i november 1904 har fem av gravarna (Enköping 68:2) markerats in på platsen för den nya vägen, omkring 10 meter norr om järnvägen.

Flera av de gravar som undersöktes och dokumenterades 1904 hade skadats i samband med det inledande arbetet. Gravarna var 1–1,5 meter stora och omkring 1 meter höga. En av dem beskrivs som ett ”underjordiskt stenröse”. I en av gravarna var ett keramikkrärl med brända ben placerat i en stenkista bestående av fyra mindre flata stenar (SHM Inv. 12562). Bland de fynd som tillvaratogs fanns en skära, en synål samt fragment av en kniv. Både fyndmaterial, gravskick och gravform daterar gravfältet till senare delen av förromersk järnålder och/eller den inledande delen av äldre romersk järnålder.

Gravarna uppvisar stora likheter med andra samtida gravar och gravfält. Undersökningar har ofta påvisat stora, närmast sammanhängande gravfält med hundratals gravar på och i anslutning till de större åsarna (se t.ex. Hallgren 2009, Wikborg & Ählström 2005). Karakteristiskt för dessa är att få av gravarna varit synliga ovan mark (Hallgren 2009, Sjö 1990).

Figur 6. Sydöstra delen av förundersökningsområdet. De två närmaste bilarna kör på den väg där gravar påträffades vid vägbygget i början av 1900-talet. Platsen för den nylunna brandgraven är just till vänster om trädet i bildens högra kant. Fotat från VNV av Duncan Alexander.

Syfte och inriktning

Syftet med förundersökningen var att avgöra om fornlämningarna Enköping 68:1 och 68:2 har en fortsatt utbredning inom exploateringsområdet, och i så fall avgränsa dessa. Resultaten ska primärt fungera som besluts- och planeringsunderlag.

Genomförande och metod

I syfte att fastställa gravfältets utbredning och omfattning inom förundersökningsområdet grävdes sju schakt med en sammanlagd storlek på omkring 450 m². Detta motsvarar knappt 10 % av förundersökningsområdets totala storlek vilket uppgår till cirka 5 000 m². Ambitionen var att placera schakten så att fornlämningarnas utbredning och omfattning kunde fastställas. Schaktningen inleddes i nordost, närmast fyndplatsen för de brandgravar som undersöktes vid bygget av vägtunneln under järnvägen (fornlämning 68:2). Längden på schaktet uppgick till drygt 70 meter (N-S) och bredden varierade mellan 2,8 och 3,9 meter. Utifrån detta schakt öppnades sedan tre något kortare schakt i öst-västlig riktning. Ytterligare ett schakt öppnades i områdets sydöstra del, där en brandgrav påträffades. Då fornlämning konstaterats men inte avgränsats genom dessa första schakt grävdes ytterligare fem schakt i avgränsande syfte.

Placeringen av schakten styrdes till viss del av den ställvis täta vegetationen i området. Längs förundersökningsområdets kanter fanns rikligt med större träd, dessa begränsade till del möjligheterna för maskinen att ta sig fram. Dessutom finns ett flertal ledningar (el, tele, bredband osv) nedgrävda utefter förundersökningsområdets kanter

Inga gravar undersöktes. Däremot undersöktes två av de boplatstypiska anläggningar som framkom i syfte att klargöra om det rörde sig om fornlämningar eller ej. Inga fynd eller prover för analyser samlades in.

Dokumentation

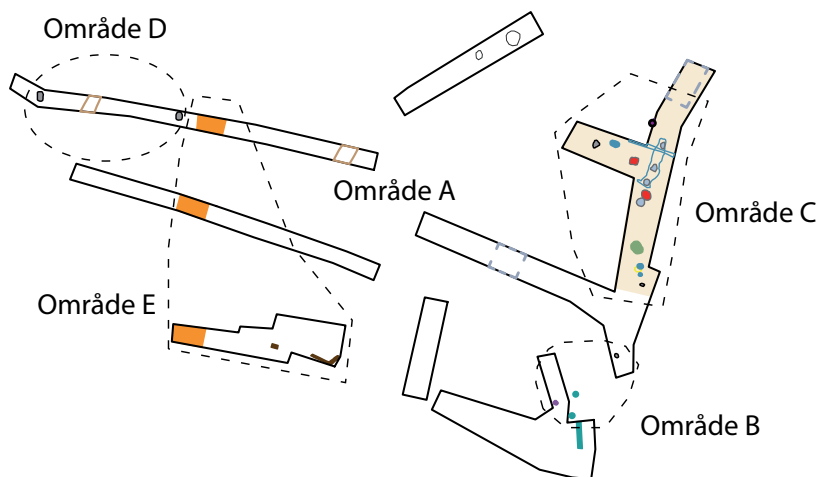
Schakt, anläggningar och lösfynd mättes in med RTK rover (GPS). Anläggningar har registrerats i Intrasis för vidare bearbetning i GIS-miljö. En kort, översiktlig beskrivning har gjorts av samtliga grävda schakt och framkomna anläggningar och lager (bilaga 1 och 2).

Igenläggning av schakt

Samtliga schakt lades igen efter avslutat fältarbete. De anläggningar som framkom i schakt 203 och 219 har täckts med fiberduk.

Avvikelser från undersökningsplanen

På grund av svårigheter att fastställa fornlämningens utbredning inom förundersökningsområdet mot väster öppnades mer schaktyta än vad som angivits i undersökningsplanen, 450 m² istället för upp till 300 m². Området var mer lättchaktat än väntat så arbetet rymdes inom den beräknade kostnaden. Däremot sänktes ambitionsnivån beträffande upprepning och dokumentation av lämningar i ett av schakten (schakt 479 med syllstensgrunden) på grund av tidsbrist.

Figur 7. De fem delområden som ligger till grund för resultatredovisningen. För en koordinat- och skalsatt plan se figur 8.

Resultat

Sammanlagt dokumenterades 23 arkeologiska objekt vid förundersökningen (tabell 1 och figur 8). Majoriteten av dem återfanns i anslutning till de två registrerade fyndplatserna Enköping 68:1 och 68:2 i östra delen av förundersökningsområdet (figur 4, 8 och 9). De påträffade anläggningarna utgörs av förhistoriska gravar och boplatzanläggningar samt en trädgårdsgång och en syllstensgrund från senare tid. De olika anläggningsskatterna lög samlade inom delvis separata ytor av undersökningsområdet. Redovisningen av förundersökningsresultaten har med anledning av detta delats in i fem underrubriker efter de olika delområdena, Område A–E (figur 7).

Typ	Antal
Brandgrav	1
Förekomst av br. ben	1
Grop	2
Härd	1
Klumpsten	4
Kokgrop	2
Lager	1
Mörkfärgning	2
Ränna	2
Sotfläck	2
Stenpackning	3
Stensyll	1
Trädgårdsgång	1
	23

Tabell 1. Antal anläggningar fördelat på olika kategorier

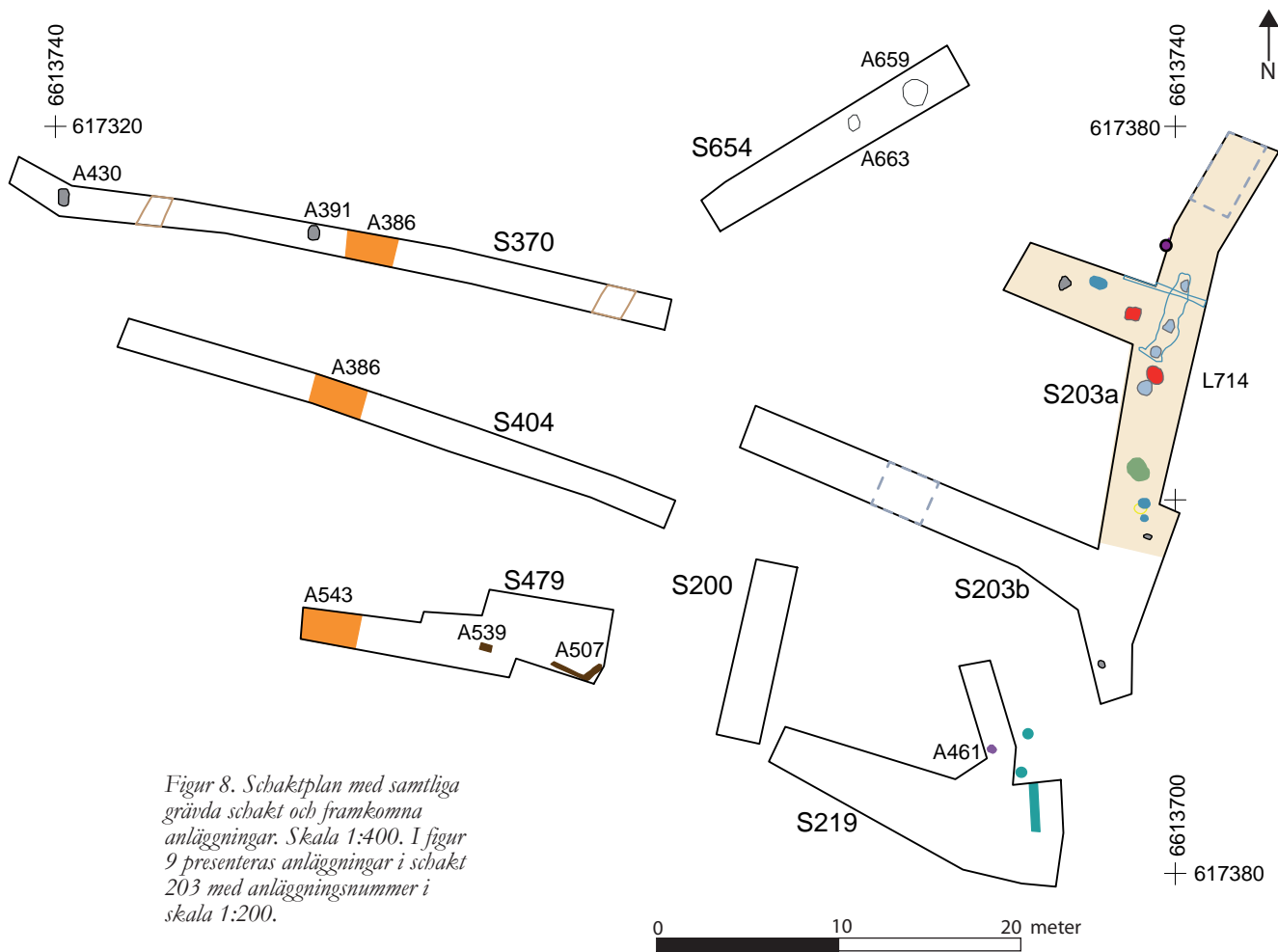
Område A

I förundersökningsområdets centrala och sydöstra del fanns tydliga spår efter att de övre jordlagren ställvis har banats bort, sannolikt i syfte att skapa en större, jämn yta. Detta kunde ses i delar av flera av schakten där naturlig, orörd lera vidtog direkt under ett tunt vegetationsskikt (schaktbeskrivning bilaga 1). Detta kan förklara avsaknaden av förhistoriska lämningar i den här delen av förundersökningsområdet. För att säkerställa att den ytligt liggande leran inte var påförd grävdes ett djupt provschakt i sydvästra delen av schakt 203 (figur 8). Där konstaterades att leran inte var påförd utan utgjorde den naturliga undergrunden.

Lagerföljden i schakt 654 i norra delen av området avvek något från den i övriga schakt. Här fanns tjocka påförda lager innehållande bland annat gammal vägfyllning med asfalt och småsten. När och i vilket syfte detta skett är oklart.

Område B

Liksom inom område A var det tydligt att området ytschaktats vid något tillfälle. Detta var inte minst tydligt i anslutning till resterna av den brandgrav (A461) som påträffades här (figur 10). Utifrån utseendet i plan har graven tolkats som en urnebengrop.

Figur 8. Schaktplan med samtliga grävda schakt och framkomna anläggningar. Skala 1:400. I figur 9 presenteras anläggningar i schakt 203 med anläggningsnummer i skala 1:200.

Centralt i anläggningen fanns en välavgränsad koncentration av tätt packade brända ben. Att benen är så väl samlade tyder på att de ligger eller har legat i någon form av benbehållare. Nedgrävningen för graven var 0,65×0,45 meter stor. Enstaka stenar finns i anläggningens södra del. Någon eventuell överbyggnad till graven fanns ej bevarad.

Direkt öster om brandgraven löper en nedgrävd el-ledning i nordsydlig riktning och direkt utanför schaktet har två fundament till en (informations-)skylt grävts ner (figur 8). Förutom brandgraven innehöll schakt 219 inga ytterligare indikationer på fornlämning.

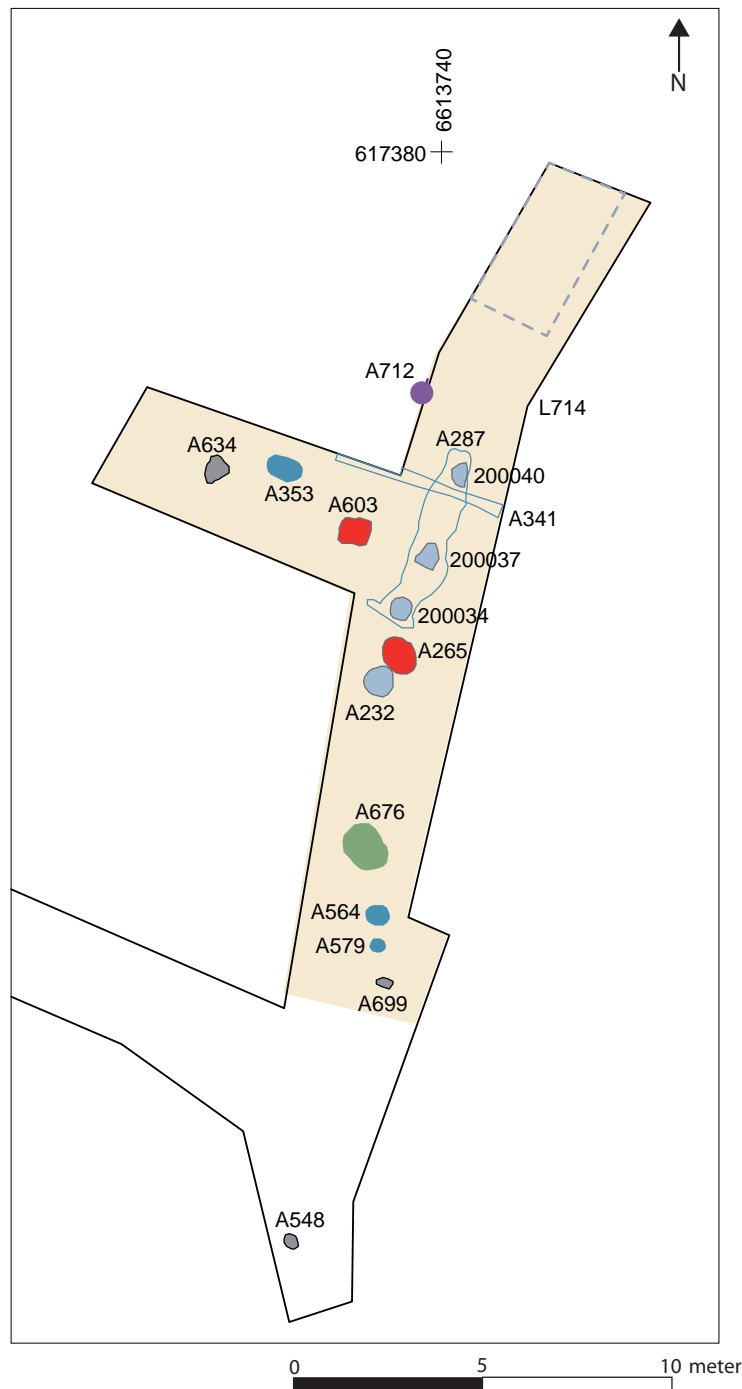
Område C

En klar majoritet av anläggningarna framkom i schakt 203. Samtliga anläggningar överlagrades här av ett gråsvart lager (A714) som i schaktet mäter 23×2,4–10,5 meter. Lagrets tjocklek varierade mellan 0,05 och 0,15 meter. Trots att lagret var mörkt gråsvart innehöll det inget eller mycket lite träkolsrester. Överlag var andelen organiskt material i lagret lågt. Inte heller påträffades några fynd i form av bränd lera, keramik eller brända ben trots att delar av det handrensades. Det föreligger således ingen datering av lagret men vi vet att det är yngre än anläggningarna på platsen. Lagret genomgrävdes i syfte att se om det fanns anläggningar under.

Stenpackningar

I den centrala delen av schaktet dokumenterades tre stycken små stenpackningar (figur 9, 11 och 15). De två tätt placerade A564 och A579 utgörs båda av vällagda

Teckenförklaring	
	Schakt
	Kokgrop/hård/sotfläck
	Syllsten
	Mörkfärgning
	Brandgrav
	Stenpackning
	Grop
	Klumpsten?
	Stolphål
	Trädgårdsgång
	Ränna
	Dike
	Lager
	Djupschaktat
	Störning

Figur 9. Schaktplan
schakt 203 med samtliga
framkomna anläggningar.
Skala 1:200.

småstenspackningar med klara begränsningar. Den tredje stenpackningen (A353) är inte fullt lika vällagd som de övre två. Storleken varierar mellan 0,4–1,0 meter. Ingen av anläggningarna har undersökts men utifrån utseendet i plan i kombination med närheten till gravarna inom Enköping 698:1–2 har de tolkats som brandgravar.

Klumpstenar? i grop och ränna

I schakt 203 dokumenterades fyra ungefär jämnstora stenar som låg på rad (figur 9 och 12). Stenarna är 0,5–0,6 meter stora och placerade med en jämn yta uppåt. Tre av stenarna ser ut att ligga i en ränna medans den fjärde är placerad på/i en separat nedgrävning. För att avgöra om det rör sig om gravöverbyggnader krävs en arkeologisk undersökning. Det faktum att inga brända ben påträffades vid rensningen kan ses som en indikation på att det inte rör sig om gravmarkeringar.

*Figur 10. Brandgraven
A461 i plan. Foto av
Anna-Lena Hallgren.*

*Figur 11. Stenpackningen
A564 i plan. Foto av
Duncan Alexander.*

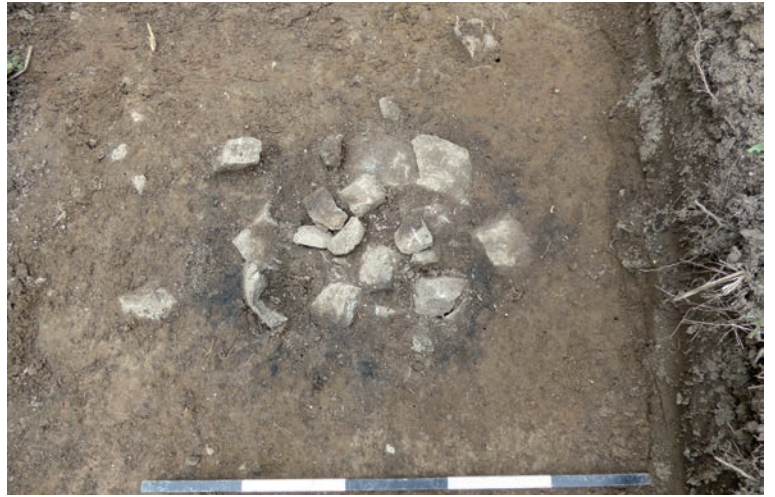

*Figur 12. Tre av de
fyra klumpstenar?
Foto från söder av Duncan
Alexander.*

Figur 13. Den tegelsatta trädgårdsgången A386. Foto från söder av Anna-Lena Hallgren.

Figur 14. Kokgropen A391. Foto från öster av Anna-Lena Hallgren.

Figur 15. De två stenpackningarna A579 och A564. Foto från söder av Anna-Lena Hallgren.

Förekomst av brända ben

Vid schaktningen iaktogs enstaka små fnyk av brända ben i norra delen av schakt 203 (A712, figur 9). Ingen färgning eller konstruktion syntes då schaktet planrensades för hand. Även i schaktväggen iaktogs små fragment av ben när denna rensades. Utbredningen av benförekomsten kunde avgränsas i schaktväggen till omkring 0,5 meter lång sträcka. Man anade även en viss färgskiftning runt benförekomsten. Möjligen rör det sig om en brandgrav placerad väster om schaktet.

Stolphål och grop

Centralt i schaktet finns två stolphål. Det ena av dem, A265 grävdes till hälften för att utreda dess status.

Område D

Kokgropar

I den västra delen av förundersökningsområdet påträffades två kokgropar i schakt 370 (figur 8 och 14). Avståndet mellan de två kokgroparna är cirka 13 meter. Anläggningarna är välavgränsade, närmast ovala till formen och har ställvis rikligt med skärvsten i ytan. Fyllningen mellan stenarna är gråsvart men innehåller inget synligt träkol. Anläggningarna undersöktes ej.

Område E

Tegelsatt trädgårdsgång

I tre av schakten dokumenterades delar av en trädgårdsgång som löper i närmast nordsydlig riktning över förundersökningsområdet (A386 och 453, figur 8 och 13). Dess längd uppgår till minst 40 meter och bredden till två meter. Gången är uppbyggd av mellan 2–3 lager av rundade stenar, 0,02–0,15 meter stora, i ett tätt packat lager matjord. Utefter kanterna finns tätt lagda tegelstenar i två skikt. Tegelstenarna är inte vällagda utan förefaller närmast ditslängda. Trädgårdsgången var placerad på ett 0,15 meter tjockt matjordslager, direkt under vegetationsskiktet.

Det föreligger ingen datering av trädgårdsgången men utifrån dess ytliga placering och teglets utseende förefaller en datering till 1800-tal eller tidigt 1900-tal rimlig.

Syllsten

I sydöstra delen av schakt 479 påträffades två rader av sten lagda i vinkel (figur 8). Stenraderna var 2,0 respektive 1,1 meter långa och bestod av 0,12–0,3 meter stora stenar. Stenraderna var nedgrävda/nedtryckta i orörd lera. I anslutning till stenraderna återfanns tegel, glas och ett keramikfragment i form av yngre rödgods. Keramiken hade pipersdekor och grön och brun glasyr. Det är svårt att få en uppfattning av keramikens datering utifrån en ensam skärva. En preliminär datering av keramiken pekar på 1700–1800-tal.

Schaktet grävdes inte i botten och den eventuella syllstensgrunden undersöktes inte närmare.

Tolkning och utvärdering

Syftet med förundersökningen var att avgöra om fornlämningarna Enköping 68:1 och 68:2 har en fortsatt utbredning inom exploateringsområdet, och i så fall avgränsa dessa. Undersökningen visar att Enköping 69:1 har en fortsatt utbredning in i förundersökningsområdet. Då inga anläggningar skulle undersökas i detta skede kunde endast en säker brandgrav (A461) konstateras, och denna var belägen i områdets sydöstra del. De vällagda, små stenpackningar (A353, 564 och 579) som dokumenterades norr om brandgraven har tolkats som möjliga gravöverbyggnader. Brandgravar med samma storlek, utformning och datering har undersökts på flera andra platser, exempelvis på det relativt närliggande Lundbackengravfältet i Tillinge socken väster om Enköping. Ytterligare paralleller hittar vi på gravfältet vid Bastubacken i Tortuna socken mellan Enköping och Västerås (Artursson m.fl. 1994, Wikborg 1996).

Samma sak gäller även de fyra större stenar, varav tre såg ut att ligga i en ränna och den sista i en separat grop. Att stenarna placerats där avsiktligt råder det ingen tvekan om. Tolkningen av dem som möjliga klumpstenar i betydelsen gravöverbyggnad är mer osäker. Avsaknaden av brända ben vid handrensning runt stenarna kan dock ses som en indikation på att det inte rör sig om gravmarkeringar.

Vid förundersökningen framkom även lämningar av boplatskaraktär, dels i östra delen av området i anslutning till Enköping 68:2, dels i förundersökningsområdets västligaste del. I öster utgjordes de av stolphål, sotfläckar och en härd. Det föreligger ingen datering av lämningarna. Att de två kokgroparna som återfanns i förundersökningsområdets västra del var så avsides placerade från de andra förhistoriska lämningarna *kan* bero på att ytan däremellan vid något tillfälle har markberetts och eventuella lämningar kan då ha schaktats bort i samband med detta.

De yngre lämningar som dokumenterades utgörs av dels den tegelsatta trädgårdsgången samt en möjlig syllstensgrund. Bevarandegraden av dessa skiljde sig markant åt. Medan trädgårdsgången var mycket välbevarad trots dess ytliga placering var syllstensraderna dåligt bevarade och föreföll ligga i omgrävda lager. De vinkellagda syllstensraderna föreföll väl bräckliga för att utgöra grunden till ett hus. Kanske rör det sig snarare om grunden till ett uthus eller ett skjul. Det föreligger ingen datering av lämningarna. Fyndet av yngre lergods, som inte nödvändigtvis daterar grunden, kan inte närmare tidsfästas än till 1700 eller 1800-talet.

Referenser

Litteratur

Artursson, M., Blidmo, R., Gamrell, Å., Price, N., Reisborg, S., Stark, K., Sundelin, G. och Wikborg, J. 1994. *Lundbacken ett gravfält från romersk järnålder del 1: gravar norr om järnvägen. Mällby 1:15, Tillinge socken, Uppland. Raä 297*. Tryckta rapporter från Arkeologikonsult AB, nr 11. Slutundersökningsrapport.

Hallgren, A-L. 2009. *Täktskadade gravar vid Västerkvarn. Fem romartida brandgravar på 15 m². Arkeologisk undersökning. RAÄ 225. Strömsholm 8:1, Kolbäckes socken, Västmanland. Kulturmiljövard Mälardalen Rapport 2008:72*. Västerås.

Sjöo, R., 1990. *Gravfält och struktur*. Uppsats C/20 p. Institutionen för arkeologi. Uppsala Universitet. HT 1990. Uppsala.

Wikborg, J. (red), 1996. *Bastubacken. Ett gravfält från äldre romersk järnålder. RAÄ 73, Tortuna sn, Västmanland*. Tryckta rapporter från Arkeologikonsult AB. Nr 15. Slutundersökningsrapport. Upplands-Västby.

Wikborg, J & Ählström, J. 2005. *Väg 250, Holmsmalma-Gålby. Ett gravfält och en boplats från äldre järnålder samt en gravhög från yngre järnålder. Särskild arkeologisk undersökning. RAÄ 102, 254 och 287. Holmsmalma S:1 och 1:9, Gålby 3:1, 3:18 och 3:19 samt Malma Prästgård 1:1, Köping och Kolsva socken, Västmanland*. Västmanlands läns museum Kulturmiljöavdelningen rapport A 2005:A13. Västerås.

Otryckta källor

FMIS (<http://www.fmis.raa.se/cocoon/fornsok/search.html>)

SGU (<http://apps.sgu.se/kartvisare/kartvisare-jordarter-25-100-tusen-sv.html>)

Tekniska och administrativa uppgifter

Länstyrelsens beslut dnr:	431-4432-14, daterat 2015-04-27
KM projektnr:	15021
Undersökningsperiod:	20–22 maj 2015
Undersökt yta:	Omkring 450 m ²
Personal:	Anna-Lena Hallgren (projektledare), Duncan Alexander
Län:	Uppsala län
Landskap:	Uppland
Kommun:	Enköping
Socken:	Enköping
Fastighet:	St Ilia 3:1
Ekonomisk karta:	66G1BS Enköping
Koordinatsystem:	SWEREF 99 TM
Koordinater:	SÖ 617474/6613699
Höjdsystem:	RH 2000
Inmättningsmetod:	GNSS Nätverks-RTK rover (GPS)
Dokumentationshandlingar:	Digital mätdata och digitala fotografier förvaras på KM
Fynd:	Inga fynd tillvaratogs

Bilaga 1. Schakttabell

Id	Storlek, m	Djup	Lager	Anmärkning	Anläggningar
200	9,6×2,3	0,2–0,3	Vegetationsskikt 0,1 m, därunder 0,15 m matjord, därunder opåverkad lera.	I matjordslagret inslag av tegel och porslin, mest i schaktets södra del.	–
203a	23+7,2×2,5–3,0	0,2–0,7	Vegetationsskikt 0,15 m tjockt, undre delen humös matjord. Under detta lager A714 som i norra delen av schaktet låg på ett 0,2–0,3 m tjockt opåverkat sandlager som var 0,3 m tjockt. Under detta lera. I den västra utlöparen var matjordslagret betydligt tjockare än i östra delen av schaktet.	Djupschakt grävt i norra delen (–0,8 m)	A203 m.fl.
203b	20+8×1,5–3,0	0,2–0,25	0,1–0,15 m tjockt vegetationsskikt över 0,05–0,15 m hårt packad matjord som till största del bestod lera. I matjordslagret tegel, glas, I botten lera.	Djupschakt grävt i västra delen (–0,7 m). Den opåverkade leran kom väldigt ytligt i schaktet, sannolikt har övre jordlager schaktats bort tidigare.	A548
219	16+6,5×1,6–4,7	0,15–0,25	0,1–0,15 m tjockt vegetationsskikt över 0,10–0,15 m hårt packad matjord som till största del bestod lera. I matjordslagret tegel, glas, navkapsel osv. I botten lera.		A461
370	36×1,6	0,15–0,25	0,1–0,10 m tjockt vegetationsskikt över 0,05–0,15 m hårt packad matjord som till största del bestod lera. I matjordslagret tegel, glas, I botten lera.	För östra delen av schaktet se Schakt 203b	A386, A391, A430
404	31×1,6	0,15–0,25	0,1–0,10 m tjockt vegetationsskikt över 0,05–0,15 m hårt packad matjord som till största del bestod lera. I matjordslagret tegel. I botten lera.	För östra delen av schaktet se Schakt 203b	A386
479	16,3×1,6–3,8	0,1–0,35	0,1–0,10 m tjockt vegetationsskikt över 0,05–0,15 m hårt packad matjord som till största del bestod lera. Ej bottengrävt pga syll.		A507, A539, A543
654	15,5×2,2–2,5	0,6–0,8	Vegetationsskikt 0,10–0,15 m, därunder ett 0,15 m tjockt lager påförda äldre vägmassor med grus och asfalt. Under detta i NÖ ett 0,15 m tjockt lager med småsten, sannolikt även detta gammal vägfyllnad. Därunder 0,3–0,35 m tjockt homogent lager med "fet" humös siltblandad sand. I lagret rikligt med glas, tegel, en navkapsel mm. Underst ett lager med svart humös sand som till påminner om lager 714 i schakt 203.	Tjocka lager med påförda massor.	A659, A663 båda tolkade som naturliga färgningar.

Bilaga 2. Anläggningstabell

A-nr	Schakt nr	Typ	Beskrivning	Anmärkning
232	203	Klumpsten/ gravmarkering?	Sten med flat ovansida, 0,6×0,45×>0,15 meter stor. Stenen placerad i en rundad, 0,8×0,75 meter stor nedgrävning. En mindre testgrop grävdes i anläggningens södra del. Grop nedgrävd i opåverkad lera. Den visade att nedgrävningen var minst 0,15 meter djup med tvärt sluttande kanter. Fyllningen utgörs av grå/svart-brun sandblandad silt med enstaka fragment bränd lera.	Stenen har sannolikt någon form av koppling till de ungefär jämnstora stenar som är placerade i rännan A287. Huruvida det rör sig om en markör för en brandgrav kunde inte avgöras vid förundersökningen. Avsaknaden av brända ben vid rensning och i testgropen talar möjligen mot en gravtolkning.
265	203	Stolphål	I plan rundat oval, 0,85×1,0 meter stor. Anläggningen snittades och den har ett djup på 0,6 meter. Fyllningen består av brungul sand. Nedgrävd i hårt packad silt.	
287	203	Ränna	Ränna, 4,8×0,7–0,9 meter (SV–NO) stor. Ytligt i rännan ligger tre större stenar på rad. Stenarna är omkring 0,5–0,7 meter stora och placerade med en flat sida uppåt. Påminner mycket om stenen i A232. Ett ca 0,2 meter brett testschakt grävdes genom rännan. Den visade sig vara 0,36 meter djup med en närmast V-formad profil. Fyllningen bestod till största del av gulbrun sand. Den övre decimetern var något grusigare.	
341	203	Ränna	Ränna, 4,6×0,3 meter, fyll av gråsvart-brun sandblandad silt. Skär den bredare rännan A287.	
353	203	Stenpackning	Oregelbundet oval, 0,96×0,68 meter stor. Relativt tät packning av varierande storlek, 0,1–0,25 meter stora, både kantiga och rundade. Fyllning gråsvart sandblandad silt. Runt anläggningen oregelbunden 1,9×1,0 meter stor sandfläck omgiven av lera.	
380	370	Dike	Dike som löper i NNO–SSV riktning genom schaktet. Bredden på diket uppgår till omkring 1,3 meter. Ej genomgrävt.	
386	370, 404, 479	Trädgårdsgång	Tegelkantad trädgårdsgång. Löper i närmast nord-sydlig riktning genom tre av förundersökningsschakten. Längden uppgår till minst 40 meter och den är två meter bred. Utefter kanterna tätt lagda tegelstenar i två skikt. Tegelstenarna är inte väl lagda utan förefaller närmast ditslängda. Mellan raderna av tegelsten ett lager med rundade småstenar, 0,02–0,15 meter stora, tätt packade i ett lager av matjord.	
391	370	Kokgrop	Rundat oval, 0,9×0,7 meter stor. Rikligt med skärv- och skörbränd sten. Fyllning av gråsvart sandblandad silt. Saknar tydliga träkolsbitar. Runt anläggningen oregelbunden sandfläck omgiven av lera.	
430	370	Kokgrop	Oregelbundet rektangulär, 0,8×0,55 meter stor. Vid rensningen framkom tegel och enstaka glasskärvor. Fyllning av humös, gråsvart silt med inslag av träkol. Runt anläggningen fanns en ca 0,05–0,1 meter bred sandlins.	
461	219	Brandgrav	Rundad, 0,65×0,45 meter stor. En 0,15×0,25 meter stor sten i anläggningens sydvästra del grävdes bort vid schaktningen. Ytterligare två stenar fanns i anslutning till den bortgrävda stenen. Centralt i anläggningen fanns en välavgränsad tätt packad koncentration av brända ben. Att benen är så väl samlade tyder på att de ligger eller har legat i någon form av benbehållare. Ej undersökt. Täckt med fiberduk.	
507	479	Syllsten	Syllstensgrund? Två rader av sten lagda i vinkel, 2,0 respektive 1,1 meter långa av 0,12–0,3 meter stora stenar. Stenraderna nedgrävda/nedtryckta i naturliga leran. I anslutning till stenraderna återfanns tegel, glas och keramik i form av yngre rödgods. Schaktet grävdes inte i botten och den eventuella syllstensgrunden undersöktes inte närmare.	
531	370	Dike	Dike som löper i NNO–SSV riktning genom schaktet. Bredden på diket uppgår till omkring 1,3 meter. Ej genomgrävt.	

A-nr	Schakt nr	Typ	Beskrivning	Anmärkning
539	479	Trapp-/tröskelsten	0,6×0,35×0,15 meter stor, flat bearbetad sten. Stenen återfanns mycket ytligt i matjordslagret, nästan direkt under grästorven.	Sannolikt inte i ursprungligt läge.
543	479	Trädgårdsgång?	Möjlig fortsättning på den trädgårdsgång som dokumenterades i schakt 370 och 404. Här saknades dock de tegelsatta kanterna, endast den centrala småstenspackningen fanns här. Bredden på denna uppgick till omkring 3,0 meter, vilket är något bredare än den tegelsatta delen.	
548	203	Sotfläck	0,45×0,32 meter stor, något flammig och oregelbunden. Något oklar begränsning.	Möjligen en naturlig färgning.
564	203	Stenpackning	Vällagd småstenspackning, 0,5×0,6 meter stor, rundat oval. Stenmaterialet är rundat, runt 0,1 meter stora. Packningen har en klar begränsning.	Möjlig överbyggnad till en brandgrav.
579	203	Stenpackning	Vällagd småstenspackning, 0,35×0,4 meter stor, närmast rund. Stenmaterialet är rundat, runt 0,1 meter stora. Packningen har en klar avgränsning.	Möjlig överbyggnad till en brandgrav.
589	203	Utgår	Utgår, del av A564	
603	203	Stolphål?	Rektangulär nedgrävning 0,8×0,67 meter stor, fyllning av brungul sand. Nedgrävd i naturlig lera. Centralt i anläggningen utgörs fyllningen av gråsvart, siltblandad silt, något flammig. Möjligt stolpmärke.	
634	203	Härd	Gråsvart, något oregelbunden, 0,75×0,60 meter stor. Enstaka sten i norra och västra kanten.	
659	654	Mörkfärgning	Rotvälta?	
663	654	Mörkfärgning	Naturlig färgning	
676	203	Grop	Oregelbundet oval, 1,0×1,25 meter stor. Anläggningen grävdes till hälften för att utreda dess status. Tydlig nedgrävningskant, fyll av gråsvart, något flammig siltblandad sand. Nedgrävd i naturlig lera.	
699	203	Sotfläck	Flammig, oregelbunden, 0,64×0,3 meter stor fläck av gråsvart siltblandad sand. Inget tydligt träkol.	
712	203	Förekomst av brända ben	Vid schaktningen iaktogs enstaka små fryk av brända ben i norra delen av schakt 203. Ingen färgning eller konstruktion syntes då schaktet rensades för hand. Även i schaktväggen iaktogs små fragment av ben när denna rensades. Utbredningen av benförekomsten kunde avgränsas i schaktväggen till omkring 0,5 meter lång sträcka. Man anade även en viss färgskiftning i runt benförekomsten.	Möjlig brandgrav placerad väster om schaktet.
714	203	Lager	Gråsvart lager av siltblandad sand som återfanns inom stora delar av schaktet. Lagret överlagrade anläggningarna i schaktet. Trots att stora delar av lagret rensades för hand påträffades inga fynd. Även inslaget av träkol var mycket litet.	
200034	203	Klumpsten?	Se beskrivning för A287	
200037	203	Klumpsten?	Se beskrivning för A287	
200040	203	Klumpsten?	Se beskrivning för A287	